

رياض الملوك في رياضات السلوك

ترجمه و انشای

علی بن محمد بن ابی طالب تبریزی
نظام الدین شامی (۷۴۰ - ۷۸۱ق)

تصحیح و تحقیق

بهروز ایمانی

مجموعه انتشارات
ادبی و تاریخی
موقوفات دکتر محمود افشار

[۷۰]

گنجینه زبان و ادبیات فارسی دری

هیأت گزینش کتاب و جایزه

دکتر سید مصطفی محقق داماد - دکتر محمد رضا شفیعی کدکنی - دکتر ژاله آموزگار - دکتر جلال خالقی مطلق
دکتر حسن انوری - دکتر فتح الله مجتبایی - دکتر محمود امید سالار - کاوه بیات
دکتر محمد افشنین و فایی (مدیر انتشارات)

درگذشتگان

ابرج افشار - دکتر سید جعفر شهیدی - دکتر جواد شیخ‌الاسلامی - دکتر اصغر مهدوی - دکتر بحیری مهدوی

ریاض الملوك فی ریاضات السلوک

علی بن محمد بن ابی طالب تبریزی

نظام الدین شامی (٧٤٠ - ٨١٠ق)

تصحیح و تحقیق بهروز ایمانی

گرافیست، طراح و مجری جلد کاوه حسن بیگلور

صفحة آرا محمود خانی

لیتوگرافی کوثر

چاپ من آزاده

صحافی حقیقت

تیراز ۲۰۰ نسخه

چاپ اول تابستان ۱۳۹۸

ناشر

انتشارات دکتر محمود افشار

خیابان ولی عصر، بالاتراز چهارراه پارک وی، خیابان عارف نسب
تلفن: ۰۲۷۱۳۹۶۴۲ دورنما، ۰۲۷۱۳۹۶۴۲

با همکاری انتشارات سخن

خیابان انقلاب، خیابان دانشگاه، خیابان وحدت نظری، پلاک ۴۸
تلفن: ۰۲۶۹۵۳۸۰۴-۵ دورنما، ۰۲۶۴۰۵۰۶۲

تلفن تماس برای تحویل کتاب در تهران و شهرستان‌ها

۰۲۶۹۵۳۸۰۴-۵

شورای تولیت

متولیان مقامی

رئیس مجلس - رئیس دیوان عالی کشور - وزیر فرهنگ (وزیر آموزش و پرورش)

وزیر بهداشت و درمان و آموزش پزشکی - رئیس دانشگاه تهران (یا معاونان اول هر یک از اینین مقام) (طبق ماده ۲ و قننه)

متولیان منصوص و منسوب

دکتر سید مصطفی محقق داماد (رئیس شورا) - دکتر محمد رضا شفیعی کدکنی (جانشین: دکتر محمد اسلامی - بازرس)

سید محمود دعایی - دکتر علی محمد میر (جانشین: دکتر احمد میر)

ساسان دکتر افشار - آرش افشار (بازرس)

موسسهٔ فرهنگی هنری دکتر محمود افشار

دکتر سید مصطفی محقق داماد (رئیس هیأت مدیره) - دکتر محمد افشن و فایی (مدیر عامل) - آرش افشار (بازرس)

درجہشتگان

دکتر مهدی آذر - حبیب الله آموزگار - دکتر جمشید آموزگار - کریم اصفهانیان

ایرج افشار، سرپرست عالی و بازرس (منصوب واقف، از ۱۳۸۹-۱۳۶۳) - مهر بانو دکتر افشار

مهندس نادر افشار - بهروز افشار پزدی - دکتر سید جعفر شهیدی، رئیس هیأت مدیره (از ۱۳۸۳ تا ۱۳۶۳)

دکتر جواد شیخ الاسلامی - اللهیار صالح - دکتر منوچهر مرتضوی - دکتر اصغر مهدوی - دکتر یحیی مهدوی - دکتر محمدعلی هدایتی

یادداشت واقف

اول

طبق ماده ۲۳ وقfnامه اول مورخ یازدهم دی ماه ۱۳۳۷ ه.ش. درآمد باید صرف ترجمه و تأليف چاپ کتب و رسالات که با هدف این موقوفات موافق باشد و همچنین کمک به مجله آينده در صورت احتیاج و احتمالاً دادن جوايز به نويسندگان به شرح دستور اين وقfnامه گردد.

دوم

هدف اساسی اين بنیاد ملی طبق ماده ۲۵ وقfnامه تعیيم زبان فارسی و تحکیم وحدت ملی در ایران می باشد. بنابراین کتبی که با بودجه این موقوفات منتشر می شود باید مربوط به لغت و دستور ادبیات فارسی و جغرافیای تاریخی و تاریخ ایران باشد. کتب کلاسیکی مدارس عمومی نباید با درآمد این موقوفات چاپ شود.

سوم

طبق ماده ۲۶ مقداری از کتب و رسالات چاپ شده با بودجه این موقوفات باید به طور هدیه و به نام این موقوفات به مؤسسات فرهنگی، کتابخانه ها و قرائتخانه های عمومی ایران و خارج و بعضی از دانشمندان ایران و مستشرقین خارجی فرستاده شود.

چهارم

چون نظر بازگانی در انتشارات این موقوفات نیست و تا حدی تحمل زبان هم جایز است طبق ماده ۲۷ وقfnامه هیچ کتاب و رساله نباید کمتر از قیمت تمام شده و همچنین مبلغی زائد از بهای تمام شده با افزایش صدی ده تا بیست و پنج قیمت گذاری شود... این افزایش ۲۵ درصد به واسطه حداقل حق الزحمه فروشنده هایی است که برای پست و غیره تحمیل می شود. از کتابفروشان تقاضا داریم که در این امر خیر ملی که ابداً جنبه تجاری ندارد با مایاری و تشریک مساعی بنمایند.

پنجم

بر اساس موافقت نامه دوم (مورخ ۱۳۵۲/۴/۱۲) که میان واقف و دانشگاه طهران به امضاء رسیده، قسمتهای مهمی از رقبات، مانند جایگاه سازمان لغت نامه دهخدا و محل مؤسسه باستان‌شناسی به طور رایگان به دانشگاه طهران واگذار شده و رقبات دیگری هم با درآمد آنها طبق ماده دوم برای اجرای مفاد و قفname که از جمله عبارت از دادن جوائز ادبی و نشر کتب تاریخی و لغوی راجع به ایران (به استثنای کتب درسی) می‌باشد در اختیار دانشگاه طهران قرار می‌گیرد که وصول نموده و به نام این موقوفات اعطای و نشر گردد.

ششم

چون طبق ماده ۳ موافقت نامه نامبرده مقرر شده است که از طرف ریاست دانشگاه یک نفر از متولیان این موقوفات که از طرف واقف به عضویت کمیته انتشارات بنیاد معین شده باشد برای سرپرستی اداره امور جوائز و نشر کتاب انتخاب شود ریاست دانشگاه آقای ایرج افشار را که از متولیان شورای تولیت است و از طرف واقف نیز به عضویت کمیته نامبرده معین شده به سمت سرپرست انتخاب و برقرار نمودند.

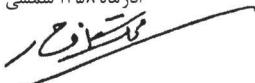
هفتم

چون نگارنده این سطور به واسطه کبر سن (۸۶ سال شمسی) از این پس نخواهم توانست به سرپرستی این کارها پردازم، از این پس تمام اختیارات خود را در انتخاب تألیف و ترجمه و خرید کتب و غیره به فرزند ارشد خود ایرج افشار واگذار کرم. در این چند سال اخیر هم که ده جلد از تألیفات خودم از طرف موقوفات به طبع رسیده با کوشش و سرپرستی وی بوده است. کسانی که مایل به همکاری در تألیف یا ترجمه و نشر کتاب هستند می‌توانند به او مراجعه کنند. تنها شرط کار موافق بودن تألیف و ترجمه با هدف‌های این بنیاد، یعنی ترقی ملت و کشور و تعمیم زبان فارسی و تکمیل وحدت ملی در ایران که وطن مشترک و زبان رسمی و ملی همه ایرانیان است می‌باشد.

هشتم

این یادداشت کلی برای چاپ در آغاز هر یک از نشریات این بنیاد نوشته شده است.

دکتر محمود افشاربزدی
آذرماه ۱۳۵۸ شمسی

تکمله سوم

كتبی که با بودجه این موقوفات طبع و توزیع می شود باید کاملاً منطبق با نیت وقف و هدف وقفنامه باشد. اگر همه تألیفات و مجموعه هایی که به قلم واقف منتشر شده و یا می شود صدرصد این مطابقت را ندارد به سبب این است که واقف قصد چاپ آنها را با مال خود داشت، ولی زمانی که دارایی خود را وقف عام مخصوصاً برای انتشارات کتب تاریخی و ادبی نمود چاپ کتب خود را هم که دارای همین جنبه هاست به عهده بنیاد واگذار کرد.

اما این مجوز آن نیست که تألیفات دیگر را هم از هر نوع که باشد و برسد چاپ نماید. کتب نظم و نثری از گذشتگان یا آیندگان با بودجه آن چاپ خواهد شد که هدف غایی واقف را که ترویج زبان دری و تحکیم وحدت ملی ایران است در برداشته، کتبی که بویی از ناحیه گرایی و جدایی طلبی و حکایت از رواج زبان های خارجی به قصد تضعیف زبان دری و دیگر چیزهای تفرقه آمیز و روش ها و سیاست های فتنه انگیز داشته باشد نباید با بودجه این موقوفات طبع و توزیع شود.

نکته دیگر آنکه چون شاید برای چاپ کتب و فرهنگ نامه فارسی که دایره مانند یعنی انسیکلوپدی باشد و تاریخ کامل ایران که اوراق زیاد و هزینه بیشتر دارد، درآمد ماهیانه بسیار کفاف خرج آنها را ندهد می توان با اندوخته بانکی این موقوفات چاپ نمود، به شرط آن که اجازه واقف در زمان حیات و موافقت شورای تولیت بعد از ممات یا هرکس و دستگاهی که قانوناً قائم مقام آنهاست باشد.

در تکمله دوم یادداشت واقف، منتشره در جلد سوم افغان نامه نگاشتم که کتب و رسالاتی که با بودجه این موقوفات چاپ می شود باید منزه باشد از تحریکات سیاسی، مخصوصاً آلوده نباشد به اغراض سیاسی خارجی در لفاظ پژوهش تاریخی و ادبی ایران شناسی ... و در پایان آن تکمله افزودم بیم داشتم که مبادا چنین رسالاتی سال ها بعد از ما نخواسته و ندانسته، به وسیله این بنیاد چاپ شود. پس لازم بود که در این یادداشت تذکری داده شود... عمده مخاطب این یادآوری ها بنیاد موقوفات خود ماست نه مؤسسات انتشاراتی دیگر که هر یک روش خاص خود را دارد و ما دخالتی در کار آنها نداریم.

تا زمانی که نویسنده این سطور متولی هستم و فرزند دانشمند من، ایرج افشار که به رموز نویسنده ای کاملاً آگاه می باشد سرپرست انتشارات این بنیاد است، موجبی برای نگرانی نخواهد بود و بعد از ما هم امید است که این روش ادامه بیابد. ان شاء الله

تکمله و تبصره

یادداشت واقف چند روز پیش از درگذشت (۲۸ آذر ۱۳۶۲) برای اطلاع نویسندها.

کتب نظم و نثری از گذشتگان یا آیندگان که با سرماهی و درآمد این بنیاد چاپ و توزیع می‌شود باید منطبق با نیت واقف و هدف و قفnamه باشد و مروج زبان دری در قلمرو این زبان و تحکیم وحدت ملی و تمامیت کشور ایران باشد و بویی از ناحیه‌گاری و جدایی طلبی ندهد، و حمایت و ترویج از لهجه‌های محلی و زبان‌های خارجی به قصد تضعیف زبان فارسی دری نکند. خلاصه آنکه این کتاب‌ها و رسالات باید منزه باشد از روش‌های تفرقه‌آمیز و سیاست‌های فتنه‌انگیز، چه به طور مرموز و چه علنی مخصوصاً نباید آلوه باشد به اغراض سیاسی خارجی در لفافه پژوهش تاریخی، نزادی یا ادبی و فرهنگی و ایران‌شناسی.

کتب تاریخی و ادبی عالمانه خارجی که از عربی و ترکی و فرنگی و روسی به فارسی ترجمه می‌شود اگر دارای هر دو جنبه از سود و زیان باشد باید قسمت سودمند آنها ترجمه شود. قسمت زیان‌بخش اگر ترجمه شود باید به قصد مبارزه و مقابله عالمانه با آن باشد نه جاهلانه، زیرا گفته منطقی ممکن است مؤثر باشد، نه شانتاز و هوچی‌گری. این بنیاد در انتشارات خود باید در هر حال از دروغ و ناسزا پرهیز کند. به گفته نظامی گنجوی:

چونتوان راستی را درج کردن   دروغی را نباید خرج کردن

برای چاپ و انتشار کتب و رسالات نه تنها هزینه و حق الرحمه نمی‌خواهیم، بلکه به سبب اهمیت فوق العاده سودمند بودن کتاب، جایزه نیز می‌پردازیم. این بنیاد در چاپ و انتشار کتاب‌های خود به طور مسلم ضرر مادی دارد، زیرا کمتر از ارزش تمام شدن از کاغذ و چاپ و غیره از راه فروش درآمد دارد. شاید بعضی تصویر کنند که کار ما شبیه به معامله مرحوم ملanchرالدین باشد که تخم مرغ می‌خرید دانه‌ای دو شاهی، می‌پخت و رنگ می‌کرد و می‌فروخت یک شاهی! عقیده ما براین است که اگر در این سود، ضرر مادی و مالی می‌کنیم سود معنوی که منظور ماست می‌بریم، و آن اینکه عقیده خود را که ترویج زبان دری و تحکیم وحدت ملی و تمامیت ارضی ایران است رواج می‌دهیم. این زبان را به حساب مصارف وقف در راه ایده‌آل و هدف ملی خود محسوب می‌داریم.

برای اطلاعات و توضیحات بیشتر لطفاً به تکمله منتشرشده در ابتدای کتاب‌های این بنیاد که اضافات و تفاوت‌هایی با هم دارد توجه فرمایید.

مقررات مربوط به جایزه‌های ادبی و تاریخی

ماده ۳۴ و قنمانه اول

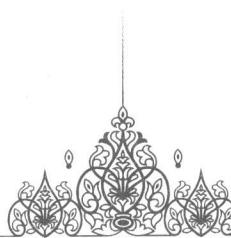
چنانچه درآمد موقوفات به مقدار قابلی افزایش یابد واقف یا شورای تولیت می‌تواند علاوه بر تأییف و ترجمه و چاپ کتب، مبلغی از آن را تخصیص به جوایز برای تشویق دانشمندان، دانش پژوهان، نویسنده‌گان و شاعران بدهد، بالاخص برای بهترین نویسنده‌گان و شاعران در مجله آینده. بنابراین باید شعر و نویسنده‌گان را به سروdon اشعار و تصنیف قطعات نظام و نثر وطنی و ملی و اجتماعی، طرح اقتراحات و مسابقه‌ها و دادن جوایز از درآمد موقوفات تشویق و تغییر نمود. تشخیص این امور در زمان حیات با واقف است که با مشورت دوستان مطلع خود انجام می‌دهد، سپس با هیئت شش نفره است که دو سوم از متولیان و یک سوم از هیئت مدیره شرکت مطبوعاتی آینده یا هر کس را که آنها و اینها به جایشان معین کنند، مرکب خواهد بود.

ماده ۵ و قنمانه پنجم

به سبب انحلال شرکت مطبوعاتی آینده آنچه در مورد تشخیص امور مربوطه بدان جوایز طبق ماده ۳۴ و قنمانه اول مورخ دی ماه ۱۳۳۷ به عهده آن شرکت محول بوده از میان رفته و انجام آن امور منحصراً به عهده واقف و سپس شورای تولیت است که می‌توانند از اهل بصیرت یاری بخواهند.

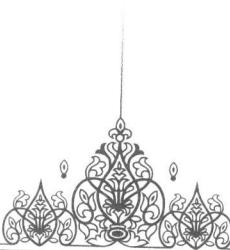
یادداشت واقف

جوایزی که در این موقوفات تعیین شده نیز مانند سایر امور آن پیرامون هدف آن است، تکمیل وحدت ملی به وسیله زبان فارسی یعنی کتب و رسالات و مقالات و اشعاری که در پیرامون این هدف نوشته شود، خواه به زبان فارسی، خواه به زبان‌های دیگر، خواه به وسیله ایرانیان یا ملل دیگر، خواه در خود ایران، خواه در خارج می‌توانند نامزد دریافت جایزه گردند. برای این کار آینه‌ای باید تهییه شود، اجمالاً اصول آن را یادداشت می‌کنم.

جایزه‌های داده شده

- [۱] ۱۳۶۸/۹/۲۸ نذیر احمد
دانشمند هندی، استاد دانشگاه علیگرہ
- [۲] ۱۳۶۹/۵/۲۸ غلامحسین یوسفی
دانشمند ایرانی، استاد دانشگاه فردوسی (مشهد)
- [۳] ۱۳۶۹/۷/۳۱ امین عبدالجلیل بدوى
دانشمند مصری، متخصص ادبیات فارسی، استاد دانشگاه عین شمس (قاهره)
- [۴] ۱۳۷۱/۹/۲۸ سید محمد دبیرسیاقی
دانشمند ایرانی، از موسسه لغت نامه دهخدا
- [۵] ۱۳۷۱/۹/۲۸ ظهورالدین احمد
دانشمند پاکستانی، استاد دانشگاه پنجاب (لاہور)
- [۶] ۱۳۷۷/۲/۱۲ جان هون نین
دانشمند چینی، استاد و رئیس بخش فارسی دانشگاه پکن
- [۷] ۱۳۷۷/۱۲/۲۲ کمال الدین عینی
دانشمند تاجیکستانی، استاد و متخصص ادبیات فارسی
- [۸] ۱۳۷۹/۱۲/۱۱ منوچهر ستوده
دانشمند ایرانی، استاد دانشگاه تهران
- [۹] ۱۳۸۰/۷/۱۴ کلیفورد ادموند باسورث
دانشمند انگلیسی، استاد دانشگاه منچستر
- [۱۰] ۱۳۸۲/۶/۲۴ عبدالحسین زرین کوب
دانشمند ایرانی، استاد دانشگاه تهران

- [۱۱] **فريدون مشيرى** ۱۳۸۲/۶/۲۴
سخن‌سراي نامور ايرانى
- [۱۲] **تسونه‌ئو کوروياناگى** ۱۳۸۲/۹/۱
دانشمند زپني، استاد ممتاز دانشگاه مطالعات خارجي توکيو
- [۱۳] **ريچارد نلسون فrai** ۱۳۸۳/۴/۲
دانشمند آمريکایي، استاد زبان فارسي دانشگاه هاروارد
- [۱۴] **هانس دوبوين** ۱۳۸۵/۳/۱۰
دانشمند هيلندي، استاد زبان فارسي دانشگاه ليدن
- [۱۵] **نجيب مายل هروي** ۱۳۸۵/۹/۲۸
دانشمند افغانستانى، پژوهشگر و مصحح متون عرفاني
- [۱۶] **شارل هانرى دو فوشه کور** ۱۳۸۶/۳/۳۰
دانشمند فرانسوی، استاد دانشگاه پاريس
- [۱۷] **بدرازمان قریب** ۱۳۸۷/۱۰/۸
دانشمند ايراني، استاد دانشگاه تهران
- [۱۸] **برت گ. فراگنر** ۱۳۸۹/۳/۲۰.
دانشمند اتریشى، استاد دانشگاه های آلمان و اتریش
- [۱۹] **احمد منزوی** ۱۳۹۰/۲/۲۲
دانشمند ايراني، كتاب‌شناس و فهرست‌نگار برجسته
- [۲۰] **آنجلو میکله پیيه مونتسه** ۱۳۹۰/۹/۱۲
دانشمند ايطالياي، استاد دانشگاه رم
- [۲۱] **احمد اقتدارى** ۱۳۹۲/۹/۲۸
دانشمند ايراني
- [۲۲] **محمد على موحد** ۱۳۹۳/۹/۲۸
دانشمند ايراني
- [۲۳] **امير هوشنگ ابتهاج (م.ا.سايه)** ۱۳۹۵/۷/۱۰.
سخن‌سراي نامور ايرانى
- [۲۴] **ژيلبر لازار** ۱۳۹۶/۴/۱۳
دانشمند فرانسوی، استاد دانشگاه پاريس
- [۲۵] **علي اشرف صادقى** ۱۳۹۷/۳/۲۹
دانشمند ايراني، استاد دانشگاه تهران

تقدیم به برادر زنده یادم عزیز ایمانی
آن نازنین که در فصل شکوفایی پژمرد

فهرست مطالب

۱۱	پیشگفتار
۱۵	مقدّمة مصحّح
۱۵	نگاهی گذرا به تاریخ دوره فترت بین حکومت ایلخانان و تیموریان
۲۳	سلسلة آل جلایر
۲۵	سلطان اویس جلایری
۳۱	سلطان احمد جلایری
۳۷	زندگینامه ابن ظفر، مؤلف سلوان المطاع
۴۰	آثار ابن ظفر
۴۵	سلوان المطاع في عدوان الاتياع
۴۷	نظم سلوان المطاع
۴۷	محتصر سلوان المطاع
۴۸	ترجمه های سلوان المطاع
۵۱	چاپهای سلوان المطاع
۵۲	سبک نثر دوره تیموری
۵۵	پدیدآورنده ریاض الملوك

شیوه ترجمه نظام	۶۷
بررسی حکایات سلوان المطاع و ریاض الملوك	۷۰
سبک نثر ریاض الملوك	۷۴
اطناب در توصیف پدیده‌های طبیعی، اشیا و... یا اشخاص انسانی و حیوانی	۷۵
استعمال اصطلاحات و تعبیرات علمی	۷۵
درج و تضمین اشعار و امثاله	۷۶
استفاده بیشتر از مفردات و ترکیبات تازی	۷۷
کاربرد صنایع لفظی و معنوی	۷۸
سجع	۷۸
ترصیع	۷۹
استعارات و تشیبهات	۸۰
کنایات	۸۲
مراعات النظیر	۸۲
جناس ناقص	۸۳
جناس تام	۸۴
جناس مذیّل	۸۴
جناس زاید	۸۴
جناس خط (جناس مصحّف)	۸۵
جناس مرکب	۸۵
جناس اشتقاد	۸۵
تأثیر ریاض الملوك بر متون	۸۶
احوال نظام الدین شامي	۸۹
سال زاد	۸۹
نام و نسب	۹۰
زادگاه	۹۰

۹۱	القاب و اوصاف
۹۲	تاریخ زندگی
۹۴	سال درگذشت
۹۵	خاندان نظام الدین شامی
۹۶	آثار نظام
۱۰۰	اشعار
۱۰۴	دستنوشته‌های ریاض الملوك
۱۰۷	دستنویسهای مورد استفاده
۱۱۳	دیباچه مترجم
۱۱۸	دعای پادشاه اسلام - خلدالله ملکه و أبُد سلطنته
۱۲۰	سبب تأليف كتاب
۱۳۹	فهرست في ابواب الكتاب
۱۴۱	مقدّمه در تعریف کتاب
۱۵۳	حکایت سلیمان - عليه السلام - با مورچه
۱۵۸	حکایت سلیمان - عليه السلام - با هدهد
۱۶۴	حکایت یعقوب - عليه السلام - با گرگ
۱۶۶	حکایت گرگ با شبان
۱۶۷	قصة سگ اصحاب الكهف
۱۶۷	حکایت آهو
۱۷۰	حکایت علی - عليه السلام - با عوام مجلس
۱۷۱	حکایت شیر با گاوان
۱۷۳	حکایت فاروق - رضي الله عنه - با اصحاب جنازه
۱۷۹	باب اول در تفویض و نتایج آن
۱۸۲	حکایت مؤمن آل فرعون با فرعون
۱۹۰	داستانِ مأمون خلیفه با پیر پارسی مجوسی

١٩٩	حکایت عبدالملک مروان با پیر زاهد
٢٠٤	حکایت روباه ظالم نام با روباه مُفوَض نام
٢١١	حکایت روباه با خرس
٢١٣	حکایت زیال با حکیم
٢٢٣	حکایت طاوس با خروس
٢٢٧	حکایت وزیر دانا با وزیر نادان
٢٣٨	حکایت خُشوار مَلک هیاطله با فیروزبن یزدجرد
 ٢٤٩	 باب دوم در تأسی و فواید آن
٢٥٥	داستان شاپور ذوالاكتاف با قیصر روم
٢٦٠	حکایت حمال با زن درودگر
٢٦٨	حکایت جوان معاشر با شوهر معشوق
٢٧٣	حکایت اسب کافرنعمت با پلنگ
٢٧٥	حکایت خر با زاغ
٢٨٢	حکایت آهو با آهوبره
٢٨٤	حکایت عجوز با شوهر
٢٨٩	حکایت خر خنیاگر با اشتهر رقاص
 ٣٠٣	 باب سوم در صبر و عواید آن
٣٠٧	حکایت هجرت رسول - صلوات الله وسلامه عليه
٣١٢	حکایت کسری با فیل
٣١٣	حکایت موسی هادی با دشمن قاصد
٣١٦	داستان کسری با آرگن ملک هند
٣٢٤	حکایت کسری با متیار
٣٢٩	حکایت کبوتر با فاخته
٣٣٤	حکایت صَعْوَه با فیل

۳۳۵	حکایت فور، ملک هند، با وزیر
۳۴۱	حکایت موش با سوسمار
۳۵۲	حکایت
۳۵۳	حکایت
۳۵۳	حکایت
۳۵۷	باب چهارم: در رضا و میامن آن
۳۶۱	حکایت
۳۶۴	داستان بهرامگور با پدر خویش یزدجرد
۳۷۰	حکایت خرس و بوزینه
۳۷۲	حکایت رویاه و بزرگاله
۳۷۶	حکایت دزد با راهب
۳۸۰	حکایت آسیابان با خر
۳۸۷	حکایت ملکزاده با مرغ
۳۹۳	حکایت مضحك با زن ساحره
۴۰۱	حکایت واقعه یزدجرد و نشستن بهرام به جای او
۴۰۲	حکایت ملک هند و گیاه عمرافزا
۴۱۱	باب پنجم: در زهد و عواقب آن
۴۱۴	حکایت
۴۱۵	حکایت حُرقة بنت نعمان بن المتندر با سعد و قاص -رضی اللہ عنہ-
۴۱۸	حکایت معویة بن یزید بن معویة
۴۲۳	حکایت نعمان بن المتندر با عدی بن زید التمیمی
۴۳۲	داستان اردشیر بن بابک با فرزند خویش بابک
۴۳۸	حکایت ملکلان با وزیر
۴۴۷	حکایت درویش با امیر دزدان

۴۴۹	حکایت ملک زاہد با دختر
۴۵۹	حکایت ملک بنی اسراییل با ملک زاہد
۴۶۲	حکایت ملک یونانی با کنیز
۴۶۴	حکایت فیل و حشی با فیل انیس
۴۶۸	حکایت شبان با گوسفندان
۴۶۹	حکایت سیاح با اهل دیر
۴۷۹	خاتمه الكتاب
۴۹۵	پیوستها
۶۸۱	واژه‌نامه
۷۷۷	تصویر دستنویسها
۷۹۹	نمایه‌ها
۸۰۱	۱. آیات
۸۰۹	۲. احادیث
۸۱۳	۳. روایات، حکمت‌ها و اقوال بزرگان
۸۱۷	۴. ابیات و مصraigه‌های عربی
۸۳۵	۵. امثال عرب
۸۳۷	۶. عبارات عربی و جملات دعایی
۸۴۱	۷. اشعار فارسی
۸۵۹	۸. امثال و حکم و مثلواره‌های فارسی
۸۶۱	۹. نامها و خاندانها
۸۶۷	۱۰. جایها
۸۶۹	۱۱. کتابها
۸۷۱	۱۲. پیشه‌ها و مناصب
۸۷۵	۱۳. نبرد افزارها

---

۱۴. جانوران ۸۷۷
۱۵. گل‌ها و درختان و گیاهان ۸۸۱
۱۶. پوشاك، احجار كريمه و جواهر، عطريات و ۸۸۳
۱۷. اصطلاحات و واژگان علوم ۸۸۷
كتابنامه ۸۹۳
آثار چاپی ۸۹۳
آثار خطى ۹۰۱

پیشگفتار

در سال ۱۳۷۸ که تحقیق و تصحیح ریاض‌الملوک فی ریاضات السّلوك را آغاز کردم، شنیدم چند تن، دست در کار تصحیح آن دارند، بنابراین از ادامه تصحیح آن منصرف شدم و چاپ و نشرش را انتظار کشیدم. چند سال گذشت و ریاض‌الملوک به سلسله نشر نپیوست و این جانب، دوباره به سراغ این متن متین رفتم و در سال ۱۳۸۵ از نگارش مقدمه، تصحیح متن و تأثیف و تدوین تعلیقات آن فراغت یافتم و پس از حروفچینی، به تنظیم فهرستها پرداختم. این کار، مدتی طول کشید و در این فترت و فاصله، باب نخست ریاض‌الملوک به تصحیح آقای کریم صادری از سوی اشارات هاشمی سودمند (تبریز) انتشار یافت. نیز اطلاع پیدا کردم جناب آقای دکتر محسن کیانی، تصحیح آن را به انجام رسانده و توسط انجمن آثار و مفاخر فرهنگی در دست چاپ و انتشار است. شنیدن این خبر، باز هم در کار این جانب، درنگ و گره افکند و تنظیم فهرستها به دامن بلا تکلیفی وamanد. مدتی نیز اینچنین گذشت، تا این که دوستان، حقیر را به اتمام کار برانگیختند. در آستانه اتمام، نسخه‌هایی کهنه از ریاض‌الملوک در کتابخانه‌های پرتوپاشا (استانبول - سلیمانیه) و بریتانیا شناسایی شد و تصویر آنها فراهم آمد. با وجود این نسخ، اساس تصحیح درهم ریخت و دوباره، کار به طلسه تأخیر و تطویل گرفتار آمد. نسخه کتابخانه

بریتانیا، پایه تصحیح قرار گرفت و خوانش و مقابله آن، مدتی به درازا کشید و بالاخره، چنانچه می‌بینید، کتاب، شیرازه‌بندی شد و به بازار نشر آمد.

در پایان این پیشگفتار، باید سپاسگزاری نمایم از:

- دوست فاضل و حکیم، جناب آقای علی اوجبی که همواره، مشوق این ناچیز در احیای ریاض الملوك بودند.

- جناب آقای دکتر اکبر ایرانی (مدیر محترم مؤسسهٔ پژوهشی میراث مکتب) که نسخهٔ کتابخانهٔ بریتانیا با پیگیری‌ها و اهتمام ایشان به دست این جانب رسید.

- دوستان و همکاران دانشورم، جناب آقای امید سروری و سید محمدحسین مرعشی که از نظرات ایشان در همهٔ مراحل کاری و مسایل پژوهشی، استفاده می‌کنم.

- استادان گرامی، جناب آقای دکتر سیدمحمد طباطبایی (منصور)، جناب آقای دکتر سید محمد رضا ابن الرسول و جناب آقای دکتر سید مهدی حسینی ورامینی، که نکاتی را در قرائت برخی از واژه‌ها و ترکیبات و عبارات تازی، متذکر شدند.

- دوست بزرگوار، جناب آقای ارتگین ارطغرل که دستیابی به نسخهٔ طاوشنالی را مرهون زحمات و الطاف ایشانم.

- دوست دانشمند جناب آقای دکتر محمد افшиن وفایی که با فعالیتهای خود در بنیاد موقوفات افشار، چاپ و نشر متون را پویایی بهتر و بیشتر بخشیدند و انتشار همین اثر مرهون زحمات ایشان است.

- محقق گرامی، جناب آقای علی صفری آق قلعه که این جانب را به نسخه‌ای از شرح مختصر المتهی به کتابت نظام شامی، آگاه نمودند.

- دوست دانشور و معنوی، جناب آقای سید رضا موسوی، که هماره از نکته‌یابی‌ها و دقّت‌های ایشان بهره‌ها بُردہام و می‌برم.

- دوست فرهیخته و فاضل، جناب آقای علیرضا قوجه‌زاده، که در همهٔ کارها، به یاری ام می‌شتابند.

- رفیق شفیق و محقق، جناب آقای مهدی رحیم‌پور که متقبل و متحمل زحمات همیشگی ام هستند.
- دوست هنرمند، جناب آقای محمود خانی که کتاب را بدین زیبایی صفحه‌آرایی کردند.
- همکاران گرامی ام سرکار خانم فاطمه بوخار که در حروفچینی کتاب، متحمل رحمت شدند، و سرکار خانم مهری خلیلی که نمونه‌خوانی آن را متقبل شدند.
- دوست عالم و فاضل، جناب آقای دکتر سجاد آیدنلو که در تحقیق و تفحص ابیات شاهنامه راهنمایی ام کردند.
- از خانمها: حرّی و کونانی (کارکنان محترم بخش خطی کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران) که همیشه با روی گشاده، زحمات مکرر مرا تحمل کردند.
- فضلای گرامی و یاران عزیز، جناب آقای دکتر جواد بشری، جناب آقای دکتر میلاد عظیمی، جناب آقای پژمان فیروزیبخش، جناب آقای سید محمدحسین حکیم و جناب آقای دکتر سعید شفیعیون که از الطاف هر کدام، به نوعی، برخوردار بوده‌ام.
- و از عزیزانم، پارسا ایمانی (فرزنده) و خانم مهسا صفاری (همسرم) که همیشه محیطی آرام برای من در خانه ایجاد می‌کنند تا کارهای تحقیقاتی ام با آرامش و آسودگی بهتر و بیشتر انجام شود.

بهروز ایمانی

تهران - ۱۳۹۷